

สภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว จังหวัดชลบุรี

THE PROBLEMS OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT TO BE A GREEN TEMPLE IN CHON BURI PROVINCE

โสภา คำไวย^{1*} สุนทรี จินธรรม² และประภาพร ชูลีลัง²
Sopa Comewai^{1*} Soontaree Cheentam² Prapaporn Chulilang³

Received : 22 March 2020

Revised : 24 August 2020

Accepted : 27 August 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียวในจังหวัดชลบุรี และ 2) ประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดกับเกณฑ์วัดสีเขียวในจังหวัดชลบุรี โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยตามระยะการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สภาพปัญหาของการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว และระยะที่ 2 การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดกับเกณฑ์วัดสีเขียว และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าคณะอำเภอ 11 อำเภอของจังหวัดชลบุรี จำนวน 11 รูป เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา และสถิติที่ใช้คือ ร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดชลบุรี พบดังนี้ 1) ปัญหาด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบ และการจัดการพื้นที่ที่ถูกหลักสุขาภิบาล 2) ปัญหาด้านพื้นที่สีเขียว รวมถึงการบำรุงรักษาต้นไม้ให้มีปริมาณมาก 3) ปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมยังไม่ครอบคลุมทั้งด้าน น้ำเสีย ขยะมูลฝอย กลิ่น เสียงและขยะพิษ 4) ปัญหาด้านการรณรงค์ส่งเสริมความรู้ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ไม่มีการรณรงค์ลดมลพิษในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ และ 5) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนกับวัด ทำให้วัดไม่สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานไปสู่การเป็นวัดสีเขียวได้

¹หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

²วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

¹Doctor of Philosophy in Environmental Education

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal patronage

²College of Innovative Management,

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal patronage

*ผู้นิพนธ์ประสานงาน E-mail: sopacamwai@gmail.com

2. การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดชลบุรีกับเกณฑ์วัดสีเขียว ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 68.41 โดยแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศาสนบุคคล อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 73.63 รองลงมาคือ ด้านศาสนวัตถุ อยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 68.63 ด้านศาสนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 67.72 และด้านศาสนพิธี อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 63.18 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การจัดการสิ่งแวดล้อม วัดสีเขียว

ABSTRACT

The objective of this research were to 1) study the problems of environmental management to be green temples in Chon Buri province, and 2) evaluate the environmental management of temples with the green temple criteria in Chon Buri province. This study was a mixed methods and determined sample of this research by phases. Phase 1; the problems of environmental management to be green temples, and phase 2; evaluate the environmental management of temples with the green temple criteria. The key informants were the 11 Ecclesiastical District Officers in 11 districts of Chon Buri province who were selected by a purposive sampling technique. The instrument used for collecting data were interview form strating scale and questionnaire. The data were analyzed by content analysis and descriptive statistics of percentage.

The research findings were as follows:

1. The problems of environmental management to be green temples were found that 1) cleanliness, orderly, and area management based on sanitation, 2) green areas as well as accretion the number of the tree, environmental management which were not inclusive so that the temples were the source of polluted accumulation as well as garbage management, water pollution, odors, incense smog, funeral sites, noise pollution such as activities or ritual fairs in temples etc., 4) the campaign to promote the knowledge of hygiene and environment and without the campaign to reduce the pollution in rituals, and 5) the participation of community and temples which the temples could not move forward without the community wanted to be change by themselves.

2. The evaluation the of environmental management of the temples in Chon Buri province based on temple criteria found that were at a moderate level (68.41%). When considered in each aspect individually was the religious persons was hight level (73.63%), the religious materials at a moderate level (68.63%), the religious Dharma at the moderate level (67.72%), and the religious rituals at a moderate level (63.18%).

Keywords: Environmental Management, Green Temple

บทนำ

สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำรงอยู่ของมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตทั่วไป ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่สถานการณ์ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมได้ถูกทำลายไปโดยการกระทำของมนุษย์เพื่อนำมาสนองความต้องการทางด้านปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตของประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อันได้แก่การพัฒนาแหล่งที่อยู่อาศัย การสร้างปัจจัยที่จำเป็นการสร้างสังคมและเศรษฐกิจเพื่อความมั่นคงทั้งในระดับบุคคล สังคม และระดับประเทศ ส่งผลให้ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดลดลงและระบบนิเวศของโลกขาดความสมดุล ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากปัญหาทางสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง จากการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นทางด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้ประชาชนเจ้าของพื้นที่ได้รับผลกระทบด้านมลพิษสิ่งแวดล้อม จึงนำแนวคิดในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความสมดุล ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดความตระหนักในการใช้ทรัพยากรทุกประเภทให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม (วินัย วีระพัฒนานนท์, 2555)

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีจำนวนผู้นับถือศาสนาพุทธมากถึงร้อยละ 95 เป็นศาสนาที่เน้นสอนให้มนุษย์ปฏิบัติบนทางสายกลาง หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าได้มุ่งสอนให้พุทธศาสนิกชนดำรงชีวิตในทางที่เหมาะสม องค์การทางศาสนาหรือผู้นำทางศาสนาจะต้องแสดงบทบาทในการสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามหลักคำสอนของศาสนาที่ถูกต้องและเผยแพร่ให้ประชาชนปฏิบัติตนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (วินัย วีระพัฒนานนท์, 2562) วัดเป็นสถานที่ให้บริการด้านสาธารณประโยชน์ของพุทธศาสนิกชนในชุมชนหรือรอบบริเวณวัด รวมถึงผู้มีศรัทธาทั่วไป เป็นแหล่งรวมใจและเป็นที่พักพิงทางจิตใจของประชาชน การสร้างวัดและนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ให้มาอยู่จำพรรษาหรือพำนักพักอาศัยเพื่อการบำเพ็ญบุญกุศล ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและสืบสานประเพณีวัฒนธรรม มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาสเพื่อให้บริหารดูแลทำนุบำรุงรักษา วัด จัดกิจการและดูแลศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี โดยเจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ในด้านการปกครอง มีระเบียบวินัย ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าของพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึง การพัฒนา การพัฒนาวัดดังกล่าวทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความเลื่อมใสศรัทธามีการร่วมจิตร่วมใจกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ให้รู้สึกว่าเป็นวัดของตน และวัดของชุมชน เกิดความรู้สึกหวงแหน ต้องช่วยกันดูแลรักษา (สุริชัย หวันแก้ว, 2553)

ความสำคัญของการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา นอกจากเป็นสถาบันที่จัดกิจกรรมทางศาสนาแล้ว วัดยังเป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของชาวบ้านหรือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน โดยทั่วไปวัดที่พัฒนาแล้วต้องสะอาดร่มรื่น มีการจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความพร้อมที่จะจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และหากวัดมีการดำเนินการที่ดีจะส่งผลให้เกิดการยอมรับ เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้แล้ว วัดยังเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญแห่งหนึ่งของคนในชุมชน วิถีชีวิตคนไทยมีความเกี่ยวพันกับวัดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่วัดต้องจัดการการดูแลสิ่งแวดล้อมภายในวัดเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับพระสงฆ์ บุคคลในวัด ตลอดจนผู้สูงอายุ บุคคลทั่วไปที่มาร่วมทำกิจกรรมในวัด อีกทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำนุบำรุงพัฒนา (สุรเดช ดวงทิพย์สิริกุล และคณะ, 2556) การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นเขียวขจี มีการจัดการขยะ

การจัดการน้ำทิ้ง การป้องกันและควบคุมแมลงและสัตว์นำโรค เสี่ยง กลิ่น และควันแมลง การสร้างทัศนียภาพให้สวยงาม และการประหยัดพลังงาน จะทำให้วัดเป็นตัวอย่างในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมส่งผลให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญในการมาเยี่ยมชมและปฏิบัติศาสนกิจที่วัด

เกณฑ์วัดสี่เหลี่ยม มีจำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพ องค์ประกอบที่ 2 ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดการมลพิษ ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล องค์ประกอบที่ 4 ด้านการส่งเสริมศีลธรรมต่อสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบที่ 5 ด้านสุขภาวะและการจัดการ และองค์ประกอบที่ 6 ด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (วินัย วีระวัฒนานนท์ และคณะ, 2556)

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออก เป็นเมืองสำคัญแห่งการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมของประเทศและของโลก สถานที่ที่นักท่องเที่ยวสนใจเป็นอันดับแรกที่เข้าเยี่ยมชม คือ วัดวัดในจังหวัดชลบุรีมีจำนวน 381 แห่ง แต่ละแห่งมีความเป็นมาแตกต่างกันไป ตามที่วัดจะจัดสร้างขึ้นหรือบูรณปฏิสังขรณ์ที่มีอยู่เดิมให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป สิ่งสำคัญที่วัดควรดำเนินการคือ การดูแลสภาพพื้นที่ อาณาบริเวณ การรักษาความสะอาด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ในวัดให้เหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ถูกละเลยไป ส่งผลถึงการตัดสินใจในการกลับมาท่องเที่ยวในครั้งต่อไป จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นถึงสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดชลบุรี พบปัญหาด้านความสะอาด ด้านพื้นที่สีเขียว และปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาการจัดการน้ำทิ้ง ปัญหาขยะมูลฝอย ยังไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว จังหวัดชลบุรี เพื่อให้วัดมีการดำเนินงานที่ดีให้สอดคล้องกับบริบทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในวัดที่สามารถพัฒนาไปสู่วัดสีเขียว โดยคำนึงถึงเรื่องของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตด้วย โดยเฉพาะการดำรงตนให้มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียวในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดกับเกณฑ์วัดสีเขียวในจังหวัดชลบุรี

กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยได้จัดทำกรอบแนวคิดในรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว โดยการรวบรวมสภาพและปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว ด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา สู่การเป็นวัดสีเขียว อีกทั้งการรวบรวมแนวคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งการทบทวนเอกสารในด้านแนวคิดพุทธศาสนากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2555) ทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบ (ทิศนา ขัมมณี, 2555) และแนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2555) แนวคิดวัดสีเขียว (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) เกณฑ์การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2560)

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Research Method) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยตามระยะการวิจัย ได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ จำนวนพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีทั้งสิ้น 6,647 รูป โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Persons) ที่เป็นพระสงฆ์ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะอำเภอของทั้ง 11 อำเภอ ของจังหวัดชลบุรี ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอ เกษะจันทร์ บ่อทอง บางละมุง บ้านบึง พนสนิม พานทอง เมืองชลบุรี ศรีราชา หนองใหญ่ สัตหีบ และเกาะสีชัง จำนวน 11 รูป ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดกับเกณฑ์วัดสีเขียว

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ จำนวนพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีทั้งสิ้น 6,647 รูป โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นกลุ่มเดียวกันกับระยะที่ 1 จำนวน 11 รูป ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 11 อำเภอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์สภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว เป็นแบบกึ่งโครงสร้างมีประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ 10 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.92
2) แบบสอบถามเกณฑ์วัดสีเขียว แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว จังหวัดชลบุรี เป็นแบบเลือกตอบ (Check List) 3 ตัวเลือกมีจำนวน 40 ข้อ ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด แล้วนำแบบสอบถามเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนด้านภาษา ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและโครงสร้าง จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 5 คน พิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถามกับนิยามที่กำหนดไว้และความเที่ยงตรง (Validity) แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Item-Objective Congruence) การคัดเลือกข้อคำถามดำเนินการโดยพิจารณาเฉพาะข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.96 โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ไม่มีการดำเนินงานตามเกณฑ์ได้ 0 คะแนน มีการดำเนินการตามเกณฑ์ ได้บางส่วนได้ 1 คะแนน ดำเนินการตามเกณฑ์ได้ครบถ้วนทุกวัดได้ 2 คะแนน เกณฑ์การแปลผลคะแนนโดยนับผลคะแนนรวมแล้วแปลงค่าเป็นค่าร้อยละ แล้วนำค่ามาแปลผลระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมตามเกณฑ์วัดสีเขียว ดังนี้

คะแนนรวมตั้งแต่ร้อยละ 85.00 ขึ้นไป หมายถึง มีผลการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามเกณฑ์วัดสีเขียวในระดับ มากที่สุด

ร้อยละ 70.00 – 84.99 หมายถึง มีผลการจัดการสิ่งแวดล้อมตามเกณฑ์วัดสีเขียวในระดับ มาก

ร้อยละ 50.00 – 69.99 หมายถึง มีผลการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามเกณฑ์วัดสีเขียวในระดับปานกลาง

ร้อยละ 30.00 – 49.99 หมายถึง มีผลการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามเกณฑ์วัดสีเขียวในระดับน้อย

ร้อยละ 0.00 – 29.99 หมายถึง มีผลการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามเกณฑ์วัดสีเขียวในระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์คำตอบข้อมูลของแบบสอบถามเพื่อเปรียบเทียบสภาพปัญหาของเกณฑ์วัดสีเขียว

สถิติที่ใช้ โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน คือ ร้อยละ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว ดังนี้

1. สรุปสภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว

1.1 สภาพทั่วไปของวัดในจังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดที่ติดกับอ่าวไทยอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 11 อำเภอ ตำบล 687 หมู่บ้าน มีประชากร 1,509,125 คน เป็นเพศชาย 696,038 คน และเพศหญิง 725,387 คน นับถือศาสนาพุทธมากถึงร้อยละ 97 (1,463,850 คน) มีวัดกระจายอยู่ในชุมชนของอำเภอต่าง ๆ ทั้ง 11 อำเภอ จำนวนทั้งสิ้น 381 แห่ง แยกเป็นรายอำเภอ ดังนี้ 1) อำเภอเมืองชลบุรี 56 แห่ง 2) อำเภอบ้านบึง 34 แห่ง 3) อำเภอหนองใหญ่ 11 แห่ง 4) อำเภอบางละมุง 50 แห่ง 5) อำเภอพานทอง 25 แห่ง 6) อำเภอพนัสนิคม 74 แห่ง 7) อำเภอสัตหีบ 62 แห่ง 8) อำเภอกะสีซัง 2 แห่ง 9) อำเภอสัตหีบ 18 แห่ง 10) อำเภอบ่อทอง 31 แห่ง และ 11) อำเภอกะจันทร์ 18 แห่ง

1.2 ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดชลบุรี พบว่า วัดมีปัญหา ดังนี้

1) ปัญหาด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบ การจัดการพื้นที่ที่ถูกหลักสุขาภิบาล ไม่เพียงพอต่อการควบคุมและป้องกันโรคได้ ไม่มีแผนผังแสดงให้เห็นถึงการจัดการด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบและการจัดการพื้นที่ที่ถูกหลักสุขาภิบาล 2) ปัญหาด้านพื้นที่สีเขียว วัดส่วนใหญ่ มีพื้นที่สีเขียวไม่ถึงร้อยละ 20 ของพื้นที่วัดทั้งหมด รวมถึงการบำรุงรักษาต้นไม้ในวัดให้มีความเขียว มีชีวิตชีวา และให้มีปริมาณมากพอ 3) ปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่ครอบคลุมและจัดการไม่ได้ทั้งหมด ส่งผลให้วัดเป็นแหล่งสะสมมลพิษ อันหมายรวมถึงการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในวัด การจัดการน้ำเสีย กลิ่น คิว้นจากการจุดธูปเทียน การจัดการเมรุเผาศพที่เหมาะสมถูกสุขลักษณะ รวมทั้งมลพิษทางเสียงที่เกิดจากการจัดกิจกรรมในวัดหรืองานประเพณี และมหรสพในวัดไม่ให้อร่ามย์ชุมชน 4) ปัญหาด้านการรณรงค์ส่งเสริมความรู้ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม ไม่มี

การรณรงค์ลดมลพิษจากการจุดธูปเทียน และพิธีกรรมงานศพ 5) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนกับวัด ซึ่งวัดไม่สามารถขับเคลื่อนการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดโดยคนในชุมชนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน

2. สรุปผลการประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดกับเกณฑ์วัดสีเขียว

ในการศึกษาผลการประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในด้านสภาพปัญหาการดำเนินงานตามเกณฑ์วัดสีเขียว ได้สรุปเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดกับเกณฑ์วัดสีเขียวในภาพรวมของวัดในจังหวัดชลบุรี

เกณฑ์วัดสีเขียว	การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อม										
	1*	2*	3*	4*	5*	6*	7*	8*	9*	10*	11*
1) ด้านศาสนวัตถุ											
1. การวางแผนผังแบ่งพื้นที่ก่อสร้างอาคารเสนาสนะ ถาวรวัตถุเหมาะสม	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2	1
2. ป้ายบอกขอบเขตพื้นที่สถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดเหมาะสม	2	1	1	1	2	2	1	2	1	1	1
3. การสร้างอุโบสถ ศาลาการเปรียญ วิหาร กุฏิขาดแผนผังที่ดี	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1
4. การจัดภูมิทัศน์วัดสะอาด ร่มรื่นสงบ สวยงาม สนามหญ้า โต๊ะนั่งพักบริเวณร่มไม้ และสวนหย่อมเหมาะสม	1	2	1	2	1	1	2	1	1	1	2
5. การจัดคนคอยดูแลรักษาความสะอาด สถานที่สภาพแวดล้อม อาคาร อุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิ และบริเวณวัดประจำ	2	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1
6. เจ้าหน้าที่ดูแลจัดการเผาศพ จัดเก็บเศษวัสดุ และอัฐิตามหลักเทศบัญญัติสุขาภิบาล	1	2	1	1	2	1	2	1	1	2	1
7. การจัดการทางเดินเท้าทางรถจักรยาน ทางรถยนต์ และลานจอดรถเป็นส่วน	2	1	2	2	1	2	1	1	1	2	1

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เกณฑ์วัดสีเขียว	การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อม										
	1*	2*	3*	4*	5*	6*	7*	8*	9*	10*	11*
8. การจัดเก็บโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ มั่นคงปลอดภัยเหมาะสม	1	2	1	1	2	2	1	2	1	1	2
9. อุปสรรคการสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมขาดงบประมาณสนับสนุน	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2
10. สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่นั่งเล่นพักผ่อน น้ำดื่มสะอาด ถังขยะ ห้องน้ำ-สุขา	2	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1
รวมด้านศาสนวัตถุ	14	15	14	14	14	14	14	14	12	13	13
ร้อยละ	70	75	70	70	70	70	70	70	60	65	65
ร้อยละเฉลี่ยรวม (ระดับ)	ร้อยละ 68.63										
2) ด้านศาสนธรรม											
11. ประชุมชี้แจงบุคลากรเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว	2	2	1	2	1	1	2	1	2	1	2
12. คณะกรรมการบริหารผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดนโยบายใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด	2	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
13. อนุรักษ์สร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว เพื่อการอนุรักษ์ประเพณีศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม	1	1	2	2	1	1	1	2	1	2	1
14. จัดลำดับขั้นตอนดำเนินงานการสร้างเครือข่ายเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว	1	2	2	1	1	1	1	1	2	2	1
15. แนวคิด ทฤษฎี และวิธีการรวบรวมความคิดที่จะนำไปขยายผลสู่วัดสีเขียว	1	2	1	1	2	1	2	1	1	2	1

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เกณฑ์วัดสีเขียว	การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อม										
	1*	2*	3*	4*	5*	6*	7*	8*	9*	10*	11*
16. วัดอุปสงค์และเป้าหมายที่กำหนดสอดคล้องกับนโยบายการสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว	0	1	2	1	2	2	1	1	0	1	0
17. มีผู้รับผิดชอบวางแผนการสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว	1	2	1	1	2	1	2	1	1	2	1
18. การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรวมทั้งประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ	2	1	1	2	1	2	1	1	2	1	2
19. พิจารณาสถาน หรือพิจารณาพื้นที่บ้านในวัด	2	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2
20. ประชุมเชิงปฏิบัติการสังเคราะห์และขยายผลเพื่อหารูปแบบการสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว	1	2	1	2	1	1	1	2	1	1	2
รวมด้านศาสนธรรม	13	15	13	14	15	12	14	12	13	15	13
ร้อยละ	65	75	65	70	75	60	70	60	65	75	65
ร้อยละเฉลี่ยรวม (ระดับ)	ร้อยละ 67.72										
3) ด้านศาสนบุคคล											
21. บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมวางแผนการสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว	1	2	1	2	1	1	2	1	1	2	1
22. มีการประเมินนโยบายการสร้างเครือข่ายเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว	1	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1
23. ส่งเสริมบุคลากรผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมสัมมนาการสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่วัดสีเขียว	1	1	1	1	1	2	1	1	2	0	0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เกณฑ์วัดสีเขียว	การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อม										
	1 *	2 *	3 *	4 *	5 *	6 *	7 *	8 *	9 *	10 *	11 *
24. ชี้แนะแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่วัดสีเขียว	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
25. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือภาคประชาชนสนับสนุนการพัฒนาทักษะ ความรู้ ผู้นำชุมชนเพื่อให้เกิดความตระหนักต่อการสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
26. การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง วัดและชุมชนเครือข่ายอย่างทั่วถึงสม่ำเสมอโดยใช้วิธีสื่อสารทางเดียว	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
27. ความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติงานตาม กฎ ระเบียบ กติกา ข้อบังคับต่าง ๆ	0	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1
28. การสื่อสารบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว	2	1	1	2	1	1	2	1	1	1	2
29. สร้างความเป็นเจ้าของงานการสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1
30. ให้ความรู้แก่เครือข่ายและคนในชุมชน ตระหนักถึงการอนุรักษ์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว	1	1	2	1	2	1	1	2	1	1	2
รวมด้านศาสนบุคคล	13	15	14	17	14	15	17	14	14	15	14
ร้อยละ	65	75	70	85	70	75	85	70	70	75	70
ร้อยละเฉลี่ยรวม (ระดับ)	ร้อยละ 73.63										

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เกณฑ์วัดสี่เขียว	การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อม										
	1*	2*	3*	4*	5*	6*	7*	8*	9*	10*	11*
4) ด้านศาสนพิธี											
31. สร้างจิตสำนึก ชุมชนเครือข่าย ให้เกิดการเรียนรู้ ตระหนักต่อ สิ่งแวดล้อม	2	1	2	1	1	2	1	1	2	1	2
32. ปลุกจิตสำนึกให้คน ในชุมชนตระหนัก ถึงการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม	1	2	1	1	2	1	2	1	1	2	1
34. ชักชวนชาวบ้านใน ชุมชน เข้าร่วมกิจกรรม ปฏิบัติธรรม กัมมัฏฐานวัน สำคัญ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
35. จัดกิจกรรมส่งเสริม พระพุทธศาสนา ร่วมกับชุมชน เพื่อ รักษาเอกลักษณ์ ของชาติ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
36. รักษาอุโบสถศีล สร้างความ ตระหนักให้คนใน ชุมชนเข้าใจการอยู่ ร่วมกันสันติสุข	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
37. อบรมเยาวชนสร้าง ความตระหนัก อนุรักษ์ป่าไม้ชุมชน	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1
38. ร่วมฟังความคิดเห็น ของบุคลากรและ เครือข่ายด้วยใจ เป็นธรรม	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เกณฑ์วัดสี่เขียว	การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อม										
	1*	2*	3*	4*	5*	6*	7*	8*	9*	10*	11*
39. อบรมความรู้ให้เห็น ความสำคัญการมี ส่วนร่วมของ ประชาชนและ ชุมชน	2	1	2	2	2	1	2	1	2	1	2
40. รณรงค์ให้คนใน ชุมชนตระหนักถึง เขตปลอดขยะ เพื่อ อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1
ร้อยละเฉลี่ยรวม (ระดับ)	ร้อยละ 63.18										
รวมทุกด้านรายวัด แต่ละอำเภอ	52	57	53	57	56	55	59	53	52	55	52
ร้อยละทุกด้าน	65.00	71.25	66.25	71.25	70.00	68.75	73.75	66.25	65.00	68.75	66.25
ร้อยละเฉลี่ย รวมทั้งหมด (ระดับ)	ร้อยละ 68.41										

หมายเหตุ 1* = อำเภอเกาะจันทร์ 2* = อำเภอบ่อทอง 3* = อำเภอบางละมุง 4* = อำเภอบ้านบึง
5* = อำเภอพนัสนิคม 6* = อำเภอพานทอง 7* = อำเภอเมืองชลบุรี 8* = อำเภอศรีราชา
9* = อำเภอหนองใหญ่ 10* = อำเภอสัตหีบ 11* = อำเภอเกาะสีชัง

จากตารางที่ 1 พบว่า การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดกับเกณฑ์วัดสี่เขียวในจังหวัดชลบุรี โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์วัดสี่เขียว ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 68.41 โดยแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศาสนบุคคล อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 73.63 ด้านศาสนวัตถุ อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 68.63 ด้านศาสนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 67.72 และด้านศาสนพิธี อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 63.18 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสี่เขียว ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดชลบุรี ได้แก่ ปัญหาด้านความสะอาด ปัญหาด้านพื้นที่สีเขียว ปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านการรณรงค์ส่งเสริมความรู้ด้านสุขอนามัยและ

สิ่งแวดล้อม และปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับประเด็นปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดที่กล่าวมานี้ เกิดจากวัดขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และควรแก้ไขโดยสร้างเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียวสำหรับการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียวควรดำเนินงานด้านการประสานและเชื่อมโยงการดำเนินงานในปัจจุบันทางด้านการบริหารจัดการที่เหมาะสม การผสมผสานวิธีการ กระบวนการ การสนับสนุน องค์ความรู้ ความร่วมมือ ของวัดที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย ในด้านการจัดการพื้นที่สีเขียวความสะอาด ความเป็นระเบียบ การจัดการสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมความรู้ด้านสุขอนามัย การมีส่วนร่วมของชุมชน และโครงสร้างการบริหารจัดการของเครือข่ายที่ส่งเสริมต่อการดำเนินงานที่นำไปสู่การเป็นวัดสีเขียว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเดชา บัวเทศ และนิเทศ สันนาวารี (2558) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในวัด พบว่าที่พักอาศัยหรือกุฏิ มีเศษอาหาร เศษขยะและจัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย มีฝุ่นธูปและฝุ่นยาเทียนเป็นจำนวนมาก ห้องน้ำห้องส้วมขาดการดูแล การจัดการขยะมูลฝอยไม่ถูกสุขลักษณะ ศาลา อาคารต่าง ๆ ขาดการดูแล ระบบความปลอดภัยยังไม่มีอุปกรณ์ดับเพลิงและถังดับเพลิง 2) ผลการพัฒนาารูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัดจังหวัดสระบุรี มากกว่าร้อยละ 80 วัดสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานวัดปลอดภัยที่พัฒนาขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของอนูวัต กระจ่าง และณิชาภัทร เกิดฤทธิ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า วัดควรส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนตามหลักอปริหานิยธรรม ดังนี้ 1) ความพร้อมเพรียงในการจัดการประชุมเพื่อทบทวนการดำเนินงานตามโครงการที่ได้เสนอไว้โดยพุทธศาสนิกชน 2) ความพร้อมเพรียงของเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อม แสดงการสรุปผลการประเมินโครงการแต่ละโครงการ 3) ความพร้อมเพรียงในการให้ความสำคัญแก่พุทธศาสนิกชนซึ่งทำงานด้านสิ่งแวดล้อม และกลุ่มคุ้มครองปกป้องศาสนสถาน 4) ความพร้อมเพรียงในการไม่ละเมิดกฎกติการะเบียบกฎหมายบ้านเมือง 5) การสร้างจิตสำนึกและการสร้างองค์ความรู้ให้กับเด็ก เยาวชน และนักศึกษา 6) ความพร้อมเพรียงกันในการให้มีการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดจากเจ้าหน้าที่รัฐ 7) การจัดการทำเวทีชาวบ้าน การทำประชาพิจารณ์ และการทำประชาสังคม 8) การสนับสนุนงบประมาณจากวัด ต้องมีความเท่าเทียมและยุติธรรมสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อม

2. การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดกับเกณฑ์วัดสีเขียว ผลการวิจัยพบว่า การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดกับเกณฑ์วัดสีเขียวในจังหวัดชลบุรี โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์วัดสีเขียว ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 68.41 โดยแยกเป็นรายด้าน พบว่าด้านศาสนบุคคล อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 73.63 ด้านศาสนวัตถุ อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 68.63 ด้านศาสนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 67.72 และด้านศาสนพิธี อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 63.18 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าด้านศาสนพิธีได้คะแนนน้อยที่สุด เนื่องจาก เกณฑ์วัดสีเขียวเกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกชุมชนเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้ตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม การปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การรักษาและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า การชักชวนชาวบ้านในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานวันสำคัญ การจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาร่วมกับชุมชน เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชาติ

การรักษาอุโบสถศีลสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเข้าใจการอยู่ร่วมกันสันติสุข การอบรมเยาวชนสร้างความตระหนักอนุรักษ์ป่าไม้ชุมชน การร่วมฟังความคิดเห็นของบุคลากรและเครือข่ายด้วยใจเป็นธรรม การอบรมความรู้ให้เห็นความสำคัญการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน และการรณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักถึงเขตปลอดขยะ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งวัดต่าง ๆ อาจทำได้น้อยกว่าด้านอื่น ซึ่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยจัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว มีการจัดอบรมความรู้ให้ปลุกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้คนในชุมชนตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระประเสริฐ เพชรโสม บุญเลิศ วงศ์โพธิ์ และไพโรจน์ เบาใจ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้เกณฑ์วัดสีเขียว: ความรู้ เจตคติ และความพึงพอใจต่อเกณฑ์วัดสีเขียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อเกณฑ์วัดสีเขียว พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันและระดับการศึกษาต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจต่อเกณฑ์วัดสีเขียว แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติประชาชนที่มีอายุต่างกัน ระยะเวลาที่เข้าใช้วัดประกอบศาสนกิจต่างกัน มีความรู้ ความเข้าใจต่อเกณฑ์วัดสีเขียวไม่แตกต่างกัน 2) เจตคติของประชาชนต่อเกณฑ์วัดสีเขียว พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันและระยะเวลาที่เข้าใช้วัดประกอบศาสนกิจต่างกัน มีเจตคติต่อเกณฑ์วัดสีเขียว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติประชาชนที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน มีเจตคติต่อเกณฑ์วัดสีเขียวไม่แตกต่างกัน 3) ประชาชนมีความพึงพอใจต่อเกณฑ์วัดสีเขียวอยู่ในระดับ มากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินัย วีระวัฒนานนท์ บุญเลิศ วงศ์โพธิ์ ธงชัย นิลคำ และทิมมพร อรุณศรีประดิษฐ์ (2556) ได้ทำการศึกษาและพัฒนาเกณฑ์การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับวัด ผลการพิจารณาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับวัดจากการประชุมคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์ฯ ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน จากองค์กรศาสนา นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม ประชาชนและปราชญ์ชาวบ้าน พิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ โดยใช้เกณฑ์ฉันทามติ พบว่า ตัวบ่งชี้การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับวัด ที่ได้รับการพิจารณาตามเกณฑ์ฉันทามติ จำนวน 6 องค์ประกอบ 44 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และชีวภาพ ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 7 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดการมลพิษ ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 4 ด้านการส่งเสริมศีลธรรมต่อสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 5 ด้านสุขภาวะและการจัดการ ประกอบด้วย 11 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบที่ 6 ด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ในส่วนของวัดที่ดำเนินงานจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดที่เป็นวัดสีเขียวอยู่แล้วในปัจจุบันนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญกับทรัพยากรของวัดที่มีอยู่เพื่อความยั่งยืนของการ ดำเนินงานทางด้านศาสนพิธี ศาสนวัตถุโดยการสื่อสารให้ความรู้ ตัวอย่างเช่น ชุมชนตระหนักถึงการอนุรักษ์ เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวัดสีเขียว

2. วัดจำเป็นต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภาคประชาชนดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดสู่การเป็นวัดสีเขียว อีกทั้งต้องผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้ทางวิชาการของชุมชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด และชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อประโยชน์ของการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยเสนอประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ควรศึกษารูปแบบเครือข่ายการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียวในจังหวัดอื่น
2. ควรศึกษาการพัฒนาเครือข่ายวัดสีเขียว โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดและภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2560). **คู่มือการสร้างวินัย สู่การจัดการขยะที่ยั่งยืน**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- เดชา บัวเทศ และนิเทศ สนั่นวารี. (2558). รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ จังหวัดสระบุรี. **ธรรมทศน์**. 15(2), 77-85.
- ทิตนา แคมมณี. (2555). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูพัชรวิฑูริ (ประเสริฐ เพชรโสม) บุญเลิศ วงศ์โพธิ์ และไพโรจน์ เบาใจ. (2558). การใช้เกณฑ์วัดสีเขียว: ความรู้ เจตคติ และความพึงพอใจต่อเกณฑ์วัดสีเขียว. **วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษา-สสศท**. 6(12), 119-127.
- วินัย วีระพัฒนานนท์. (2562ก). **หลักการสอนสิ่งแวดล้อม**. พิษณุโลก: พิษณุโลกดอทคอม.
- วินัย วีระพัฒนานนท์. (2555ข). **สิ่งแวดล้อมศึกษาในยุคโลกออนไลน์**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). พิษณุโลก: พิษณุโลกดอทคอม.
- วินัย วีระพัฒนานนท์ บุญเลิศ วงศ์โพธิ์ ธงชัย นิลคำ และทิฆัมพร อรุณศรีประดิษฐ์. (2556). **โครงการศึกษาและพัฒนาเกณฑ์การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับวัด**. ปทุมธานี: หลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). **คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ: กองพุทธศาสนสถาน.
- สุรเดช ดวงทิพย์สิริกุล และคณะ. (2556). **โครงการสำรวจสุขภาพผู้สูงอายุไทย ปี 2556**. นนทบุรี: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2553). **สื่อองค์กรเพื่อสิ่งแวดล้อมศึกษา การเรียนรู้เพื่อความพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุวัต กระสังข์ และณิชาภัทร เกิดฤทธิ์. (2558). การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. 4(2), 241-259.